

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

І. І. ІЛЬЧЕНКО

ЕТНОЛІНГВІСТИКА

Методичні рекомендації до практичних занять та
самостійної роботи
для здобувачів ступеня вищої освіти магістра спеціальності Філологія
освітньої програми Українська мова та література

Затверджено
Вченою радою ЗНУ
протокол 2 від 27.09.2022

Запоріжжя
2022

УДК: 811.161.2:39(076.5)

I – 487

Ільченко І. І. Етнолінгвістика : методичні рекомендації до практичних занять та самостійної роботи для здобувачів ступеня вищої освіти магістра спеціальності Філологія освітньої програми Українська мова та література. Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2022. 45 с.

Рекомендації містять зміст практичних занять, самостійну роботу з індивідуальними завданнями, термінологічний словник, завдання до підсумкового контролю та рекомендовану літературу з курсу «Етнолінгвістика».

Методичні рекомендації до практичних занять та самостійної роботи для здобувачів ступеня вищої освіти магістра спеціальності Філологія освітньої програми Українська мова та література розкривають систему практичної підготовки майбутнього словесника з актуальних питань української етнолінгвістики. Практичні завдання спрямовані на засвоєння специфіки лінгвальних одиниць в епідигматиці мовної свідомості, що зберігає образ світу, сформований у соціально-культурних аналах історичної пам'яті народу як аксіологічний інваріант етнолінгвістичної моделі.

Рецензент

Сабліна С.В., кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови ЗНУ

Відповідальний за випуск

Христіанінова Р.О., доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри української мови ЗНУ

ЗМІСТ

Вступ.....	4
Практичне заняття № 1. Вступ. Предмет і завдання курсу «Етнолінгвістика».....	8
Практичне заняття № 2-3. Національно-культурний мовний компонент етнолінгвістики.....	11
Практичне заняття № 4-5. Українська народна поетична символіка.....	13
Практичне заняття № 6-8. Українська міфологія.....	17
Практичне заняття № 9-10. Етнолінгвістичні корені української фразеології.....	19
Практичне заняття № 11. Етнолінгвістичні дослідження художнього тексту.....	21
Самостійна робота.....	23
Підсумковий контроль.....	25
Термінологічний словник	28
Рекомендована література	42

Вступ

Універсальні знання про дійсність можуть поставати у мові певного етносу, оскільки людина входить до конкретної етнолінгвокультурної площини, саме це дозволяє досліджувати внутрішньо- та міжмовне спілкування. Складові моделі світу відображаються через мову, її культуру, національні маркери-стереотипи, образи, уявлення. З цієї точки зору цікавим є вивчення впливу культурних явищ на мову, оскільки саме в етнолінгвістиці проявляється співвідношення носія мови з етнічною свідомістю. Дослідження мовних одиниць в етнолінгвістичному контексті допоможе розгадати своєрідний духовний код етнокультури, оскільки за мовними одиницями стають не самі предмети як такі, а часто реалії, вибудовані за культурними схемами, одухотворені людиною, її світобаченням.

Мова постає репрезентантом ментальності й потужним джерелом духовного коду нації, то розуміння й орієнтація особистості як представника національної лінгвокультури в її базових елементах, крізь які усвідомлюються предметний і духовний світи, розуміння етнопсихологічної та соціальної ідентичності, притаманних українській культурі, формуються в майбутнього словесника.

Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Етнолінгвістика» є визначення кола методологічних засад інтерпретації етномовних явищ в аспекті антропологічної та комунікативної лінгвістики, теорії етносвідомості та формування уявлень про самотутність репрезентації етнічної картини світу й механізми, які забезпечують розуміння культурних цінностей та ідеалів етносу.

Основними **завданнями** вивчення дисципліни «Етнолінгвістика» є:

- усвідомлення суті проблематики етнолінгвістики як науки та з'ясування її значення для українознавчих досліджень;
- осмислення місця етнолінгвістики серед інших наук;
- засвоєння знань про етнолінгвістичну інтерпретацію мовних явищ, набуття умінь і навичок їх аналізу;

– дослідження етнокультурної специфіки на підставі етнотекстів і дискурсивного простору національної мови;

– формування в уявленні про самотність репрезентації етнічної картини світу й механізми, які забезпечують розуміння культурних цінностей та ідеалів етносу крізь призму лексичної, фразеологічної та пареміологічної систем української мови;

– ознайомлення зі співвідношенням інваріантного й варіантного у стереотипній поведінці українців крізь призму фонових знань;

– розкриття традиційних образів, усталених порівнянь, символічного вживання денотатів в українській етнокультурні.

Згідно з вимогами освітньої програми студенти повинні досягти таких компетентностей:

1. Розуміння структури філологічної науки та її теоретичних основ.

2. Базові уявлення про мову як особливу знакову систему, її природу та функції, про генетичну і структурну типологію мов світу; фонетичний, лексичний, граматичний рівні мови.

3. Здатність демонструвати знання з теорії та історії мови, що вивчається.

4. Здатність аналізувати просторові (горизонтальні) та соціальні (вертикальні) різновиди мови, описувати соціолінгвальну ситуацію.

5. Здатність вільно, гнучко й ефективно використовувати мову, що вивчається, в усній та письмовій формі, у різних жанрово-стильових різновидах і реєстрах спілкування (офіційному, неофіційному, нейтральному), для розв'язання комунікативних завдань у різних сферах життя.

6. Розуміння сутності й соціального значення майбутньої професії, основних проблем дисциплін, що визначають конкретну філологічну галузь, їх взаємозв'язку в цілісній системі знань.

7. Професійні знання й уміння з обраної філологічної спеціалізації: мовознавства.

8. Здатність вільно оперувати спеціальною термінологією для розв'язання професійних завдань.

9. Розуміння значення всіх підсистем мови для вироблення вмінь аналізувати мовні одиниці, визначати їх взаємодію та характеризувати мовні явища і процеси, що їх зумовлюють.

10. Здатність створювати усні й письмові тексти різних жанрів і стилів українською мовою.

11. Здатність до надання консультацій з дотримання норм літературної мови та культури мови.

Студент повинен **знати:**

1. теоретичну базу й методологію етнолінгвістики;
2. становлення етнолінгвістики як науки в мовознавстві;
3. розвиток української етнолінгвістики; принципи і джерела етнолінгвістичної науки;
4. своєрідність етнолінгвістичної культури, особливості проведення аналізу мовних одиниць з урахуванням національно-культурних цінностей у мові;
5. відомості про вплив культури на формування мовних категорій і концептів та національно-культурний потенціал лексичного, пареміологічного і фразеологічного фондів мови;
6. інформацію про символи як одиниці мови, етнічний (національний) концепт і концептосферу мови; репрезентацію в мовних фактах стереотипів як соціокультурно маркованих одиниць ментально-лінгвального комплексу;
7. поняття про коди культури, їх класифікацію та способи репрезентації в українській мові.

Вимоги до рівня умінь студентів із навчальної дисципліни:

- **уміти** орієнтуватися в колі проблем етнолінгвістики з урахуванням навчальних концентрів мовознавства й суміжних із ним наук;
- розкривати базові поняття етнолінгвістики;
- визначати зв'язок мови з національною психологією, розуміти сутність відбиття у мові національного характеру та менталітету;

– досліджувати мову в аспекті культури носіїв національної мови (зв'язок між етнолінгвістикою й фольклористикою, етнографією, етнолінгвістикою й лінгвокультурологією, етнолінгвістикою й етнопсихологією);

– виконувати етнолінгвістичний аналіз текстів;

– визначати етнічну конотацію як експонент культури в мовних знаках.

Міждисциплінарні зв'язки. Дисципліна «Етнолінгвістика» тісно пов'язана зі змістом базових лінгвістичних, філологічних і гуманітарних дисциплін, і зокрема безпосередньо з курсами «Сучасна українська літературна мова», «Вступ до мовознавства», «Загальне мовознавство», «Проблемні питання загального мовознавства», «Мова і культура», «Історія української мови», «Культурологія», «Філософія», «Психологія» тощо. Етнолінгвістика як наука перебуває на стику лінгвокультурології, фольклористики, етнопсихології, етнології.

Питання мови й духовної культури, мови й народного менталітету, мови й народної творчості завжди були в центрі уваги науковців, проте сьогодні, коли вибудовані основні засади аналізу мови культури – усіх знакових продуктів культури в аспекті єдності їхньої форми та змісту, – етнолінгвістика сформувала ся як окрема галузь мовознавства. Чимало нагальних проблем визначення предмета, об'єкта дослідження, розмежування маргінальних галузей етнолінгвістики (лінгвокультурології, етнопсихолінгвістики), з'ясування співвідношення етнолінгвістики й діалектології, діалектографії, ареальної лінгвістики нині залишаються дискусійними. Проте наразі зрозуміло, що дослідження мовних одиниць в етнолінгвістичному контексті є тим ключем, що допоможе розгадати своєрідний духовний код етнокультури, оскільки, за словами В. Жайворонка, за багатьма мовними одиницями стають не самі предмети як такі, а часто реалії, вибудовані за культурними схемами, одухотворені людиною, її світобаченням.

Методичні рекомендації вміщують: теми практичних занять, що відповідають чинній робочій програмі, теми для самостійної роботи, підсумковий контроль та етнолінгвістичний словник.

Практичне заняття № 1.

ВСТУП. ПРЕДМЕТ І ЗАВДАННЯ КУРСУ „ЕТНОЛІНГВІСТИКА”

Контрольні питання

1. Предмет і завдання курсу „Етнолінгвістика”.
2. Основні поняття етнолінгвістики (текст та вербальні компоненти обрядового тексту; культурема).
3. Зв’язок етнолінгвістики з іншими дисциплінами.
4. Джерела етнолінгвістики.
5. Проблеми взаємодії мови й культури.
6. Роль національного характеру й української психіки у формуванні мовленнєвої поведінки.
7. Національно орієнтована лексика, фразеологізми й діалектизми як основа етнолінгвістичних спостережень.

Основні поняття: *етнолінгвістика, етнопсихологія, культурема, лексика, лексикологія, діалектизми, фразеологізми*

Література

Основна:

1. Бацевич Ф. С. Духовна синергетика рідної мови : лінгвофілософські нариси : монографія. Київ : ВЦ «Академія», 2009. 192 с.
2. Голубовська І. О. Етнічні особливості мовних картин світу. Київ : Логос, 2004. 284 с.
3. Єрмоленко С. Я. Мовно-естетичні знаки української культури. Київ : Інститут української мови НАН України, 2009. 352 с.
4. Жайворонок В. В. Українська етнолінгвістика. Київ : Довіра, 2007. 264 с.
5. Кононенко В. І. Символи української мови. Івано-Франківськ : Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника, 2013. 439 с.
6. Пінчук О. Нариси з етно- та соціолінгвістики. Київ : Просвіта, 2005. 152 с.

Додаткова:

1. Войтович В. Міфи та легенди давньої України. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2007. 392 с.
2. Войтович В. М. Українська міфологія. Київ : Либідь, 2005. 664 с.
3. Глушко М. Походження «полазника» як звичаю календарної обрядовості українців (нова концепція). *Народна творчість та етнографія*. 2004. № 3. С. 83–87.
4. Єрмоленко С. Я. Нариси з української словесності. Київ : Довіра, 1999. 416 с.
5. Жайворонок В. В. Лексична підсистема мови і значення мовних одиниць. *Мовознавство*. 1999. № 6. С. 32–46.
6. Жайворонок В. В. Мовні знаки української етнокультури в антропоцентричному висвітленні. *Мовознавство*. 2012. № 2. С. 58–64.
7. Жайворонок В. В. Символіка народного та авторського (крилатого) слова. *Мовознавство*. 2005. № 3–4. С. 138–147.
8. Жайворонок В. В. Слово в етнологічному контексті. *Мовознавство*. 1996. № 1. С. 7–14.
9. Кононенко В. І. Мова і народна культура. *Мовознавство*. 2001. № 3. С. 62–69.
10. Потебня О. О. Актуальні питання мови та культури : зб. наук. пр. / редкол. : Б. М. Ажнюк, В. М. Брицин та ін. Київ, 2004. 368 с.

Завдання для самостійної роботи

1. Підготуйтеся до висвітлення контрольних питань.
2. Поясніть значення фразеологізмів: *ламати списи*, *два чоботи – пара*, *скуштувати березової каші*, *зрівняти з землею*, *світити ребрами*, *лізти чортові на роги*, *хоч сокиру вішай*, *без царя в голові*, *їхати з ярмарку*. З підкресленими фразеологізмами скласти речення. Чи мають ці номінативні одиниці етнолінгвістичний зміст?

Питання для самоперевірки:

1. Що таке етнолінгвістика?
2. Які проблеми знаходяться в центрі етнолінгвістики як науки?
3. За допомогою мовознавчих методів етнолінгвістика опрацьовує широке коло питань. Назвіть ці питання.
4. Які фольклорні жанри є „невичерпною скарбницею етномовних елементів”?
5. Чи можна віднести до лінгвокультурем топоніми? Чому?
6. Які найменування можна розглядати як етнографізми? Наведіть приклади.
7. Наведіть прислів'я, у яких уживаються назви хатнього начиння.
8. Назвіть страви української кухні, які за походження є власне українськими лексемами. Що вони можуть символізувати у складі прислів'їв, приказок?
9. Назвіть лексеми на позначення традиційних українських напоїв, внутрішня форма яких прозора (незатемнена).
10. Календарний рік українського селянина поділявся на чотири цикли. Від чого залежав такий поділ? Назвіть ці періоди.
11. Пригадайте лексеми на позначення обрядів, характерних для кожного календарного періоду.
12. В усіх жанрах усної словесності рослинна символіка є одним з виражальних засобів. Чому:
13. Хто з представників фауни символізує : а) силу, відвагу, мужність; б) красу, вроду; в) жорстокість; г) зв'язок з нечистою силою тощо.
14. Які давньоруські боги уособлювали світлі сили, а які – темні?
15. Наведіть приклади використання імен слов'янських богів в народній словесності.

Практичне заняття № 2-3.

НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНИЙ МОВНИЙ КОМПОНЕНТ ЕТНОЛІНГВІСТИКИ

Контрольні питання

1. Національно орієнтована лексика.
2. Тематичні групи лексики на позначення предметів побуту, видів страв, напоїв.
3. Номінація традиційних календарних обрядів в українській мові: а) зимовий цикл; б) весняний цикл; в) літній цикл; г) осінній цикл.
4. Номінація весільного, родинного та похоронного обряду.

 Основні поняття: *лексикологія, обряд, обрядовість, номінація, мовний компонент, національно орієнтована лексика*

Література

Основна:

1. Булашов Г. Український народ у своїх легендах, релігійних поглядах та віруваннях. Київ : Довіра, 1993. 414 с.
2. Войтович В. Українська міфологія. Київ : Либідь, 2002. 664 с.
3. Воропай О. Звичай нашого народу. Київ : Оберіг, 1991. 231 с.
4. Давидюк В. Ф. Українська міфологічна легенда. Львів : Світ, 1992. 176 с.
5. Історія української культури / за заг. ред. І. Крип'якевича. Київ : Либідь, 2002. 656 с.
6. Матейко К. Український народний одяг. *Етнографічний словник*. Київ : Наукова думка, 1996. 196 с.
7. Пошивайло О. Ілюстрований словник народної гончарської термінології Лівобережної України (Гетьманщина). Опішне : Українське народознавство, 1993. 289 с.
8. Франко І. Вибрані статті про народну творчість. Київ : Вид-во АН УРСР, 1955. 291 с.

Додаткова:

1. Войтович В. Міфи та легенди давньої України. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2007. 392 с.
2. Жайворонок В. В. Лексична підсистема мови і значення мовних одиниць. *Мовознавство*. 1999. № 6. С. 32–46.
3. Жайворонок В. В. Мовні знаки української етнокультури в антропоцентричному висвітленні. *Мовознавство*. 2012. № 2. С. 58–64.
4. Кононенко В. І. Мова і народна культура. *Мовознавство*. 2001. № 3. С. 62–69.

Завдання для самостійної роботи

1. Підготуйтеся до висвітлення контрольних питань.
2. Поясніть значення лексем, що позначають інтер'єр житла: *світлиця, чулан, піч, сволок, покуть*. Доберіть прислів'я з ними. Поясніть етнолінгвістичне значення.
3. З творів літератури доберіть зразки текстів, у яких ужиті назви українських напоїв і страв.
4. Пояснити значення лексем, що належать до ТГ „ткацтво”: *тупець, дідок, прядиво, рядно, опруг*. Чи вживаються ці лексеми в українських говірках?

Питання для самоперевірки:

1. Як мова формує образ буттєвого світу? Магія речі й магія слова.
2. Які лінгвістичні, культурологічні та етнографічні словники ви знаєте?
3. Яким ви собі уявляєте словник вербальних символів?
4. Що таке звичай, обряд? Чи є між ними різниця?
5. Які елементи та предмети побуту мають символічне значення?
6. Якого значення надавали в Україні виробам ткацтва? Символіка нитки, сорочки, хустки тощо.
7. Як відбувається у вашій місцевості свят-вечірня трапеза та підготовка

до неї?

8. Яка етимологія слова Дідух?

9. Які головні свята весняного циклу ви знаєте? Якими обрядами вони супроводжуються?

10. Як у вашій місцевості виготовляють писанки? Які мотиви в них переважають?

11. Які свята та обряди літнього циклу вам відомі? Підготуйте невелику розповідь на тему „Зелені свята у нашому селі”.

12. Які основні мотиви осінніх свят та обрядів?

13. Які обрядові дійства повторюються у святкових ритуалах усіх циклів?

14. У який спосіб допомагали хліборобові традиційні обряди, звичаї, ритуали, вірування тощо?

Практичне заняття № 4-5.

УКРАЇНСЬКА НАРОДНА ПОЕТИЧНА СИМВОЛІКА

Контрольні питання

1. Словесні символи як лексичні константи, у яких зафіксований світогляд народу.

2. Архетипні слова-символи.

3. Біблійні слова-символи.

4. Космогонічні слова-символи.

5. Довкілля в словах-символах.

6. Символізація назв явищ природи.

7. Рослинні слова-символи: дендроніми, фітоніми.

8. Символи – назви істот.

9. Символізація предметних назв.

Основні поняття : *архетип, слова-символи, символ, символізація, власна назва, оніми, топоніми.*

Література

Основна:

1. Дмитренко М., Іваннікова Л., Лозко Г., Музиченко Я., Шалан О. Українські символи. Київ : Редакція часопису «Народознавство», 1994. 140 с.
2. Сергійчук В. Національна символіка України. Київ : Веселка, 1992. 109 с.
3. Сімович О. І. Поетична символіка української народної творчості : лінгвістичний аспект. Львів : Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України; ЛДУ імені Івана Франка. 1999. С. 3–12.

Додаткова:

1. Войтович В. М. Українська міфологія. Київ : Либідь 2005. 664 с.
2. Жайворонок В. В. Мовні знаки української етнокультури в антропоцентричному висвітленні. *Мовознавство*. 2012. № 2. С. 58–64.
3. Жайворонок В. В. Символіка народного та авторського (крилатого) слова. *Мовознавство*. 2005. № 3–4. С. 138–147.
4. Кононенко В. І. Мова і народна культура. *Мовознавство*. 2001. № 3. С. 62–69.

Завдання для самостійної роботи:

1. Підготуйтеся до висвітлення контрольних питань.
2. З'ясуйте, яке етнічне забарвлення мають лексеми *барвінок*, *хміль*, *папороть*, *верба*, *явір*, *голуб*, *зозуля*, *сокіл* (Костомаров М. І. Слов'янська міфологія : Вибрані праці з фольклористики й літературознавства. К., 1994. С. 44–207).

Питання для самоперевірки:

1. Етимологія слова *калина* достатньо не вивчена. Які гіпотези щодо походження цього слова ви можете назвати? Які з них вам найбільше імпонують? Визначте семантичне поле слова *калина*, враховуючи його етимологію та символіку.

2. Поясніть значення вислову *калиновий міст* та слова *каленик*. Виявіть їх внутрішню форму.

3. Прочитайте речення, визначте компоненти семантичної структури слова-символу *рожса*.

Зацвіла в городі рожса, в нашім дворі наша пані хороша.

Пішов козак ярмом, ярмом, долиною. Зацвів козак рожсею, дівка калиною.

Ой ти дівчино, повная рожса.

Червона роженько, час тобі розвиватися, Молоденька дівчинонько, час тобі вибиратися од матінки рідної до свекрухи судженої.

Чого це ти так змарніла, як рожса зів'яла?

Чи може один і той же символ уособлювати світлі й темні сили? Чому?

4. При поясненні семантичних відтінків значення слова *терен*, яких воно може набувати у фольклорних текстах, дописувачі називають такі: символізує життя; гострі, різкі слова; палку любов, перешкоди у житті; смуток, важкість; зраду, нещасливе кохання; плутанину в житті людини; біль, страждання, тортури, гіркі почуття; сльози; розчарування; випробування; нещасливу долю; злу підступну людину, ревнивого чоловіка; красу; весну, розквіт природи.

5. З'ясуйте етимологію слова *верба*.

6. У „Словарі української мови” Б. Грінченка вміщено таке замовляння: *Не лети ж ти, огненний бугало, ліси палить, землі сушить, а трави в'ялить! Полети ж ти, огненний бугало, до козака у двір, учепися за його серце, щоб він тебе не запив, не заїв, з іншими не загуляв, усе мене на помислах мав.* Коли, на ваш погляд, промовляли це замовляння? З'ясуйте значення слова *бугало* й семантику замовляння.

7. З якими словами ви б пов'язали слово *рок*: *ректи, рішення чи рік*?

8. Проаналізуйте значення слів *голубий, голуб, приголубити*. Як їх внутрішню форма позначена на символіці висловів, у яких вони вживаються?

9. Добираючи приклади з усної народної творчості, доведіть, що подані назви птахів мали символічне значення, виявіть його. Як це значення пов'язане із значенням первісних коренів слів *ластівка, соловей, зозуля, лебідь, журавель*,

сокіл, ворона (ворон), сова, горобець, сорока, галка.

10. Складіть розповідь про символіку назв хижих і свійських тварин в усній народній творчості.

11. Назвіть декілька назв рослин, які стали еталонами жіночої вроди з наведенням прислів'їв, порівнянь, приказок, сталих сполучень тощо.

12. Назвіть декілька назв рослин, які стали еталонами чоловічої краси з наведенням прислів'їв, порівнянь, приказок, сталих сполучень тощо. В українській мові існує вираз *гарний, як просуренок*. Так говорять про красивого й мужнього хлопця. Що таке *просуренок*? Чому ця квітка стала еталоном чоловічої краси й мужності?

13. Що означає вираз *просуренки сняться*? Він може бути використаний у такій фразі: „Чого ти посміхаєшся, що тобі просуренки сняться?”

14. Яку частину молодого кропу, а іноді й інших зонтичних рослин називали в народі *лопуцьки* або *лопуцики*? Для чого її використовували? Що означають приказки: *Хіба в мене душа злопуцька, не хоче того, що й людська?*; *у мене душа не з лопуцька?*

15. Часто в народі пирій та інші подібні трави називають *півник* чи *курочка* або *півник-курочка*. З чим це пов'язано?

16. Чому вираз *лікуватися квітками папороті* не є народним рецептом, а прикладом народного гумору?

17. Калачики звичайні, лободу, щиріцю в нашому краї називали *божою локшиною*, бо ці трави допомогли людям вижити. З яким періодом в історії України пов'язана ця назва?

18. Городні, злакові, плодови, лікарські рослини в народі вважаються посадженими Богом, а які рослини в народі вважаються *від лукавого*?

19. Яку рослину в народі називають *забудьки*? З якою легендою ця назва пов'язана?

20. У давніх українців існувала така легенда: коли голодний собака завив від голоду, то Бог кинув йому колосок пшениці прямо до рота. Але людина вихопила цей колосок і стала вирощувати цю рослину, у зв'язку з чим виник

вираз *нам гріх вбивати ... – ми їмо його долю?* Яке слово тут пропущене?

21. Майже кожна злакова рослина щось символізує: жито – життя, пшениця – плодючість та добробут. Що символізує просо?

Практичне заняття № 6-8.

УКРАЇНСЬКА МІФОЛОГІЯ

Контрольні питання

1. Стан дослідження української міфології.
2. Слов'янська міфологія в Україні.
3. Давньоукраїнська міфологія.
4. Пантеїзм в українській міфології.
5. Український демонікон.

 Основні поняття: *міф, міфологія, міфонім, демонім, міфодемонім, пантеон, пантеїзм.*

Література

Основна:

1. Войтович В. Українська міфологія. Київ : Либідь, 2002. 664 с.
2. Костомаров М. І. Слов'янська міфологія. Київ : Либідь, 1994. 513 с.
3. Нечуй-Левицький І. Світогляд українського народу. Ескіз української міфології. Київ : Обереги, 1992. 88 с.
4. Плачинда С. Короткий словник давньоукраїнської міфології. Київ : Український письменник, 1993. 63 с.
5. Українські міфи, демонологія, легенди / упоряд. М. К. Дмитренко. Київ : Музична Україна, 1992. 144 с.
6. Хобзей Н. Гуцульська міфологія. *Етнолінгвістичний словник*. Львів : Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. 2002. 215 с.

Додаткова:

1. Жайворонок В. В. Мовні знаки української етнокультури в антропоцентричному висвітленні. *Мовознавство*. 2012. № 2. С. 58–64.

2. Жайворонок В. В. Символіка народного та авторського (крилатого) слова. *Мовознавство*. 2005. № 3–4. С. 138–147.

3. Кононенко В. І. Мова і народна культура. *Мовознавство*. 2001. № 3. С. 62–69.

Завдання для самостійної роботи

1. Підготуйтеся до висвітлення контрольних питань.
2. Складіть розповідь про найпоширеніші давньоукраїнські міфічні істоти, віра в яких і досі зберігається в українській мові (літературі).

Питання для самоперевірки:

1. Перекажіть міфологічні уявлення українців про дні тижня.
2. Які уявлення українців про долю людини відображені в народних прислів'ях, приказках?
3. Поясніть походження назв місяців року.
4. Про січень кажуть: „У нього що не день, то примічень”. Чому, на Вашу думку, за характером погоди в січні примічають, яким буде урожай восени?
5. Які народні прикмети, пов'язані з погодою в січні, Ви знаєте?
6. Чи можна назвати слова *Різдво* і *рід* спільнокореневим?
7. Поясніть значення приказки: „Дми не дми – не до Різдва йде, а до великодня”.
8. Різдво Христове належить до великих християнських свят, які церква відзначає особливо урочисто. А як ще в нас в Україні називають Різдво?
9. Як зветься вечір напередодні Різдва?
10. Як зветься основна страва, яку готують на Святий вечір? З чого її готують?
11. Скільки пісних страв ставили на стіл на Святий вечір? Які саме?
12. На Різдво дівчата часто ворожили. Які традиційні ворожіння Ви знаєте?
13. Яке ж Різдво без колядників! Хто ж такі колядники? Яка їх роль? Чим їх потрібно зустрічати?

Практичне заняття № 9-10.

ЕТНОЛІНГВІСТИЧНІ КОРЕНІ УКРАЇНСЬКОЇ ФРАЗЕОЛОГІЇ

Контрольні питання

1. Фразеологізми як етнокультурні одиниці з мотивованою та немотивованою внутрішньою формою.
2. Фразеосемантичні групи фразеологічних одиниць, їх структурно-семантичні моделі, зумовлені ментальністю народу.
3. Етимологія фразеологізмів, прийоми з'ясування походження фразеологічних одиниць.
4. Варіанти фразеологічних одиниць та їх ареальна характеристика.

Основні поняття: *фразеологізм, фразеологія, етимологія, структурні моделі, семантичні моделі.*

Література

Основна:

1. Івченко А. Українська народна фразеологія : ономасіологія, ареали, етимологія. Харків : ФОЛІО, 1999. 304 с.
2. Ужченко В. Д. Народження і життя фразеологізму. Київ : Радянська школа, 1988. 279 с.
3. Ужченко В. Д. Східноукраїнська фразеологія. Луганськ : Альма-матер, 2003. 362 с.

Додаткова:

1. Жайворонок В. В. Мовні знаки української етнокультури в антропоцентричному висвітленні. *Мовознавство*. 2012. № 2. С. 58–64.
2. Жайворонок В. В. Символіка народного та авторського (крилатого) слова. *Мовознавство*. 2005. № 3–4. С. 138–147.
3. Кононенко В. І. Мова і народна культура. *Мовознавство*. 2001. № 3. С. 62–69.

Завдання для самостійної роботи

1. Підготуйтеся до висвітлення контрольних питань.

2. Наведіть 2–3 приклади фразеологізмів-парадоксів (наприклад, *біла ворона*). Що є основою того, що вони сприймаються як парадокси?

3. А. Івченко називає п'ять етапів етимологічного аналізу фразеологізму:

1) історія фіксації конкретної фразеологічної одиниці в пареміологічних та лексикографічних джерелах, а також їх ареальна характеристика в українському діалектному континуумі; 2) перевірка на автохтонність чи запозиченість шляхом розгляду фразеологічної одиниці у слов'янському мегаконтинуумі; 3) формування структурно-семантичної моделі фразеологічних одиниць на українському матеріалі; 4) критичний перегляд існуючих гіпотез, висування робочої гіпотези (власної); 5) лінгвістична або екстралінгвістична інтерпретація фразеологізму. Користуючись схемою, проаналізуйте 3 фразеологізми.

Питання для самоперевірки:

1. „Словник української мови” тлумачить слово *мир* як ‘відсутність незгоди, ворожнечі, сварок; згода, злагода, спокій тиша; відсутність збройної боротьби’. Порівняйте фразеологізми *мир сьому дому* та *одним миром мазані*. Яке їх значення? З'ясуйте етимологію слова *мир*, пригадайте усталені формули, прислів'я, приказки з ним, поясніть символіку слова.

2. Давні українці обожнювали росу і навіть відзначали свято Роси. З яким, на вашу думку, відомим і сьогодні літнім календарним святом пов'язане свято Роси?

3. Коли й чому, на вашу думку, виникло побажання „З роси Вам і води”?

4. Що символізує хліб? Які прислів'я і приказки зі словом *хліб* Ви пам'ятаєте?

5. Що означає вислів *насущений хліб*? Напр.: *Хліборобу честь і слава, перша чарка йому йде, його праця-бо кривава, хліб насущений нам дає* (Іван Манжура).

6. Що означає вислів *жити не хлібом єдиним*? Напр.: *Не хлібом єдиним живе людина*.

Практичне заняття № 11.

ЕТНОЛІНГВІСТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ

Контрольні питання

1. Вивчення слововживання в художньому тексті:
 - синонімічні ряди;
 - народна термінологія;
 - застаріла лексика.
2. Художня тропіка: лінгвістична природа метафор, епітетів, порівнянь.
3. Етнографічні описи як засіб пізнання художнього тексту.

Основні поняття: слововживання, синоніми, синонімічні ряди, термінологія, застаріла лексика, архаїзми, історизми, метафора, епітет, порівняння.

Література

Основна:

1. Вихованець І. Р. Таїна слова. Київ : Радянська школа, 1990. 284 с.
2. Вовк Х. К. Студії з української етнографії та антропології. Київ : Мистецтво, 1995. 336 с.
3. Войтович В. Українська міфологія. Київ : Либідь, 2002. 664 с.

Додаткова:

1. Літературознавчий словник-довідник / редкол.: Р. Т. Гром'як, Ю. І. Ковалів, В. І. Теремко. Київ : Академія, 1997. 750 с.
2. Потапенко О. І., Кузьменко В. І. Шкільний словник з українознавства. Київ : Український письменник, 1995. 291 с.
3. Скуратівський В. Дідух. Київ : Освіта, 1998. 272 с.
4. Словник синонімів української мови : в 2 т. / за ред. А. А. Бурячок. Київ : Наукова думка, 2001. 1026 с.
5. Українське народознавство / за ред. С. Павлюка. Київ : Знання, 2004. 570 с.

Завдання для самостійної роботи

1. Підготуватися до висвітлення контрольних питань.
2. Доберіть епітети до іменників *місяць, любов, житло, день, хліб, сосна, битва*. Чи вживані ці епітети в художніх текстах? Наведіть приклади.

Питання для самоперевірки:

Письмовий твір. Напишіть твір на одну з поданих тем:

1. Народнопісенні слова-символи в поезіях Тараса Шевченка.
2. Образ слова-криці, слова-вогню, слова-зброї в поезіях Лесі Українки.
3. Поліфонічність і багатоголосся поезії Івана Франка.
4. Мовотворчість / ономотворчість Романа Іваничука.
5. Мовотворчість / ономотворчість Павла Загребельного.
6. Мовотворчість Олесея Гончара.
7. Етнопсихолінгвістичний зміст поезій Тараса Шевченка
8. Мовна майстерність Євгена Гуцала.
9. Оніми в творах Володимира Винниченка.
10. Ономотворчість жанрів і різних стилів у творах Остапа Вишні (Олега Черногуза).
11. Мовно-виражальні прийоми онімів у творах І. С. Нечуя-Левицького.
12. Поетичний словник назв рослинного світу в українській мові.
13. Традиційні епітети (метафори, порівняння) в українській поезії.
14. Ліричний словник української літературної мови першої половини XIX ст., що своїм корінням тяжіють до народної пісні.
15. Мовний світ Михайла Коцюбинського.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Опрацьовуючи матеріал, що винесений на самостійне опрацювання («З історії етнолінгвістики», «Народна фразеологія як предмет етнолінгвістики», «Лексикографічний опис етномовних одиниць»), необхідно перш за все засвоїти теоретичний матеріал, узагальнити, систематизувати його. Дослідити етнолінгвістичні пошуки українських етнолінгвістів – А. Кримського, І. Франка, І. Огієнка, В. Русанівського, Олекси Горбача, Л. Масенко та інших. Характеризуючи народну фразеологію як віддзеркалення народної психології, необхідно повторити з курсу «Сучасна українська мова» природу фразеологізмів, джерела їх. При аналізі концептів звернути увагу на філософські фразеологізовані формули. Виконувати лексикографічний опис етнолінгвістичних одиниць необхідно за зразком, який поданий у підручнику: Жайворонок В. В. Українська етнолінгвістика. К. : Довіра, 2007. С. 182 - 196.

1. Етнолінгвістична оцінка одного з періодичних видань (написати рецензію на конкретні номери україномовних журналів, газет).

2. Укладання бібліографії з однієї з проблем етнолінгвістики.

3. Написання анотації на один з авторефератів, рекомендованих для опрацювання.

4. Доповідь /презентація на одну запропонованих тем:

- Питання зв'язку міфу й символу в науковій літературі.
- Поняття „символ” у лінгвістиці.
- Філософське осмислення символу.
- Символ як семіотичний феномен.
- Мовознавчі погляди на категорії знак, образ, символ.
- Мовознавчі дискусії навколо категорій метафора, алегорія, символ.
- Стрижневі слова-поняття українського національного типу.
- Міфодемонімікон української мови.
- Номінація традиційного весільного обряду в українській мові.
- Номінація традиційних календарних зимових обрядів в українській мові.

- Номінація традиційних весняних обрядів в українській мові.
- Номінація традиційних літніх обрядів в українській мові.
- Номінація традиційних осінніх обрядів в українській мові.
- Традиційна народна мораль, норми етики й звичаєвого права та їх номінація в етнолінгвістичному аспекті.
- Традиційний народний мовний етикет в етнолінгвістичному аспекті.
- Легенди, перекази, повір'я, прикмети і звичаї, пов'язані з житлом та їх номінація в етнолінгвістичному аспекті.
- Легенди, перекази, повір'я, прикмети і звичаї, пов'язані з часом, простором в етнолінгвістичному аспекті.
- Фразеологізм як імпліцитний дискурс в етнолінгвістичному аспекті.
- Прислів'я як імпліцитний дискурс в етнолінгвістичному аспекті.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ

Завдання 1. З'ясуйте зміст і обсяг терміна етнолінгвістика. Які проблеми досліджує цей напрям мовознавства? Чому етнолінгвістика є пограничною дисципліною? Чому ця галузь розвивається в нерозривному зв'язку з історією матеріальної культури, соціального укладу, звичаїв, побуту, психічного складу? Визначте основну мету й завдання етнолінгвістики.

Завдання 2. Який зміст вкладають у поняття «етнос – народність – нація»? За якими ознаками в науці виділяють поняття етнос? Назвіть визначальні характеристики українського етносу.

Завдання 3. Складіть тези до статті «Українська етнолінгвістика: деякі аспекти досліджень» В. В. Жайворонка, визначте ключові поняття розвідки.

Завдання 4. З'ясуйте роль рідної мови у формуванні духовного потенціалу народу. Чому рідну мову розглядають як становий хребет національної культури і цінностей народу?

Завдання 5. Доберіть з різних джерел етнографічні діалектизми. Наведіть

приклади екзотизмів і варваризмів, які функціонують в українській мові. З'ясуйте стилістичні функції таких слів у дібраних текстах.

Завдання 6. Підготуйте й обговоріть приклади з етнотекстів на позначення концептуального поля «Народні астрономічні назви».

ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ

Перевірка засвоєння знань із навчальної дисципліни «Етнолінгвістика» та вмінь застосовувати їх на практиці проводиться у формах поточного та підсумкового контролю. Поточний контроль здійснюється на всіх заняттях (лекційних і практичних) та передбачає різні види (індивідуальне опитування, фронтальне опитування, тести, термінологічні диктанти, перевірка самостійної роботи та письмового виконання завдань, заслуховування доповідей та їх рецензування). Самоконтроль передбачає підготовку відповідей на питання, які пропонуються студентам у планах практичних та самостійних робіт.

Підсумкові завдання та тест виконуються після вивчення всього матеріалу (посилання на сторінку дисципліни у системі Moodle <https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=5074>).

Після вивчення курсу магістри складають семестровий залік.

I. Питання до заліку:

1. Засоби вираження етносвідомості в українській мові.
2. Національне й інтернаціональне у слов'янській фразеології.
3. Слов'янська пареміологія в етнолінгвістичному аспекті.
4. Біблійна фразеологія як культурний феномен.
5. Функціональні особливості теонімів в українських пареміях.
6. Функціонування антропонімів в українській фразеології.
7. Етноніми в мові українського фольклору.
8. Ономастика у фольклорних текстах.
9. Українська діалектна фразеологія.
10. Паремія як мовно-естетичний знак національної культури.
11. Афоризм як мовно-естетичний знак української етнокультури.

12. Етнокультурні особливості паремійного корпусу мови.
13. Паремія як семіотичний феномен мови.
14. Лінгвалізація концепту «доля» в українських пареміях.
15. Концепт «робота» в українських пареміях.
16. Вербалізація концепту «дорога» в українському мовному просторі.
17. Антропологічний код в українських пареміях.
18. Просторовий код в українських фразеологізмах.
19. Флоризми у мові української народної творчості.
20. Відображення української ментальності у фразеології Т. Шевченка.
21. Мовно-естетичні знаки культури в афористиці Т. Шевченка.
22. Мовно-естетичні знаки української культури в афористиці І. Франка.

II. Практичне завдання. Підготувати доповідь з презентацією.

Доповідь включає: вступ, 2-3 питання основної частини, висновки, список використаної літератури.

У вступі визначається актуальність теми, мета і завдання даної роботи; характеризується наявна або використана література.

В основній частині формулюються 2-3 питання плану, які повинні розкрити зміст проблеми, історію становлення і сучасний стандартний стан проблеми. Кожне питання повинно закінчуватися чітко сформульованими висновками.

У висновках треба підвести висновки. Важливо щоб вони мали особистісний характер.

Список літератури складається з 5-7 джерел. При цитуванні обов'язково вказати джерело і сторінку, на якій поміщено цитату.

Підготувати доповідь з презентацією на одну з зазначених тем:

1. Концепт **земля** в етнотекстах.
2. Концепти **дух** і **душа** в українському мовному просторі.
3. Просторова картина світу в українських народних казках.
4. Темпоральна картина світу в українських народних казках.
5. Народні назви рослинного світу в фольклорних текстах.

6. Лексеми на позначення птахів та їх символічне значення у фольклорних текстах.
7. Концепт **небо** в українському мовному просторі.
8. Семантичне поле лексеми **любов**: ментальний, емоційний, культурологічний аспекти.
9. Семантичне поле лексеми **щастя** в українській мові (на матеріалі дискурсивного простору).
10. Концепт **життя** в українських фразеологізмах.
11. Переклади творів Т. Г. Шевченка світовими мовами.
12. Народні порівняльні звороти як вияв національно-культурної специфіки світобачення.
13. Особливості мовної поведінки в українській культурі спілкування.
14. Український молодіжний сленг.
15. Мовлення української політичної еліти.
16. Особливості назв топонімів міста.
17. Етнолінгвістичні особливості українських прізвищ.
18. Мовна картина світу в творах Лесі Українки.

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

АВТОСТЕРЕОТИП ЕТНІЧНИЙ (грец. *autos* – сам, *stereos* – твердий і *typos* – відбиток) – відносно стійкі уявлення, судження й оцінки (здебільшого позитивні) представників певної національної лінгвокультурної спільноти (етносу, нації, народності) щодо самої себе.

АНАЛІЗ ЕТНОСЕМАНТИЧНИЙ (грец. *ethnos* – народ і *semantikos* – той, що позначає) – аналіз мовних одиниць, виразів, цілісних дискурсів, мовного ладу загалом задля виявлення специфіки значень, сформованих під впливом певної культури.

АНТРОПОЦЕНТРИЗМ (від гр. *antrōpos* – людина) – методологічний принцип дослідження, згідно з яким людина розглядається як центр і найвища мета світобудови.

АРХЕТИП – це усталений образ, який наскрізь постає в індивідуальній свідомості та набув широкого поширення в культурі.

БАЗА ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНА – сукупність знань учасників комунікації щодо організації рідної мови й культури, а також уміння їх застосовувати в спілкуванні.

БЕЗЕКВІВАЛЕНТНІСТЬ (лат. *aequus* – рівний і *valens, valentis* – такий, що має силу, значення) – відсутність будь-яких спільних семантичних компонентів у змісті мовних (лексичних, фразеологічних, паремійних) одиниць, якими послуговуються носії різних мов в однакових комунікативних ситуаціях.

ВИСЛОВЛЕННЯ ПРЕЦЕДЕНТНЕ (лат. *praecedens* – той, що йде попереду) – предикативна або неpredикативна самодостатня одиниця, складний знак, який неодноразово відтворюється в мовленні носіїв лінгво-ментального комплексу, певної етнічної (національної) культури; відоме більшості членів конкретної національної лінгвокультурної спільноти.

ВІТАЛЬНІСТЬ МОВИ (лат. *vitalis* – життєвий) – життєздатність, стійкість, виживання мови у несприятливих соціальних умовах або постійних некомфортних умовах спілкування її носіїв.

ГЕТЕРОСТЕРЕОТИП ЕТНІЧНИЙ (грец. *geteros* – інший, *stereos* –

твердий і *typos* – відбиток, форма, зразок) – відносно стійкі уявлення, судження, оцінки тощо представників певної національної лінгвокультурної спільноти про інші (чужі) лінгвокультурні спільноти.

ГІПОТЕЗА ЛІНГВІСТИЧНОЇ ВІДНОСНОСТІ (ГІПОТЕЗА СЕПРА–УОРФА) – концепція, згідно з якою структура мови визначає структуру мислення і спосіб пізнання зовнішнього світу; існує в двох версіях: «сильній» і «слабкій».

ДЕКОДУВАННЯ (лат. *de* – префікс, що позначає скасування і нім. *kodieren* – перетворювати) – переведення адресатом змісту отриманого від адресанта мовного повідомлення у звичні особистісні смисли.

ДИСКУРС НАЦІОНАЛЬНИЙ (фр. *discourse* – розмова < лат. *discursus* – розмірковування) – вербалізована мисленнєво-мовленнєва діяльність як сукупність процесів, що мають як лінгвістичний, так і екстралінгвістичний плани і здійснюються представниками національної лінгвокультурної спільноти з використанням рідної мови.

ДУХ МОВИ НАРОДНИЙ – поняття, яке охоплює складновловимі аспекти віддзеркалення особливостей етнічної психології, когнітивної діяльності, поведінки, світосприйняття, спілкування, вірувань, міфів і т. ін. у конкретній мові.

ДУХ НАРОДНИЙ – психічна схожість (самосвідомість, етнічна ідентичність) представників одного народу; виявляється в мові, звичаях, традиціях, вдачі, вчинках і є предметом вивчення психології народів.

ЕТАЛОНИ КУЛЬТУРИ – сформовані в межах конкретної культури стереотипи найвищого прояву сутності чогось.

ЕТИКЕТ МОВЛЕННЄВИЙ (фр. *etiqueter* – прикріплювати) – використання засобів мовного коду конкретної мови відповідно до мовленнєвої ситуації; система стійких формул і знаків спілкування, прийнятих у конкретній національній лінгвокультурній спільноті.

ЕТНОГЕНЕЗ (грец. *ethnos* – народ, плем'я і *genesis* – розвиток) – 1) процес формування нової етнічної спільноти на базі раніше існуючих етнічних

компонентів, початковий етап етнічної історії; 2) науковий напрям, що вивчає виникнення й формування етносу, етнічну історію ареалу.

ЕТНОКОНЦЕПТ – одиниця етнокультури, усвідомлювана як така, що вживається на позначення етнічно орієнтованого ментального утворення – концепту.

ЕТНОКУЛЬТУРОЛОГІЯ (грец. *ethnos* – народ і культурологія) – суміжна з етнологією і культурологією дисципліна, предметом якої є етнічна культура; вивчає розвиток лінгвокультурних процесів у народів упродовж їхнього розвитку.

ЕТНОЛІНГВІСТИКА (грец. *ethnos* – народ і *linguistique* < лат. *lingua* – мова) – дисципліна, яка перебуває на межі лінгвістики й етнографії та вивчає стосунки між етносами і мовами; передбачає елементи соціолінгвістики, етнології, паралінгвістики, охоплює сфери етногенезу й етнічної історії, етномовні процеси у внутрішніх і міжмовних контактах, роль мови у формуванні етнічних спільнот, специфіку комунікативної поведінки членів певної національної лінгвокультурної спільноти тощо.

ЕТНОЛОГІЯ (грец. *ethnos* – народ, плем'я і *logos* – поняття, думка, розум) – учення про етногенез, тобто виникнення, розвиток, зникнення народів (етносів), характеристики специфіки світобачення, поведінки (зокрема мовленнєвої) у різних народів (етносів).

ЕТНОНІМ (грец. *ethnos* – народ, плем'я і *onyma* – ім'я, назва) – назва етносу (народу, племені, народності, нації тощо); може функціонувати як самоназва і «зовнішня» назва етносу.

ЕТНОПСИХОЛІНГВІСТИКА (грец. *ethnos* – народ і *psyche* – душа та фр. *linguistique* < лат. *lingua* – мова) – розділ мовознавства, у межах якого вивчаються проблеми специфіки психічного устрою певного етносу та його впливу на мову й комунікативну поведінку.

ЕТНОС (грец. *ethnos* – народ, плем'я) – історично сформована на певній території стійка сукупність людей, що мають спільні риси і стабільні особливості культури й мови, психологічного складу, усвідомлення своєї

єдності й відмінності від інших подібних утворень.

ЕТНОСЕМАНТИКА (грец. *ethnos* – народ, плем'я і *sémantikos* – той, що позначає) – розділ семантики, який вивчає специфіку і неповторність значень елементів мовного коду (мови) різних національних лінгвокультурних спільнот.

ЕТНОСЕМІОТИКА (грец. *ethnos* – народ, плем'я і *semeiotike* – учення про знаки) – розділ семіотики (науки про знаки і знакові системи), у межах якого вивчається специфіка культури, повсякденного життя, комунікації етносу з позицій їх знакової природи.

ЕТНОТЕКСТ – текст, що його мовний код є рідним для автора – носія певних етнокультурних рис, у структурі та семантиці одиниць якого відбилися особливості світосприйняття (мовна картина світу) етносу.

ЗНАК КУЛЬТУРНИЙ – важливе поняття філо- і онтогенетичної концепції взаємостосунків мови і мислення, згідно з якою в системі значень ідіоетнічною мови глибоко віддзеркалюється національно-культурна специфіка предметної діяльності і спілкування.

ЗНАЧЕННЯ КУЛЬТУРНО-СИМВОЛІЧНЕ – тип значення, яке утворилося в конкретній мові на основі процесів метафоризації та метонімізації, у яких ім'я конкретного предмета, важливого для певної культури, стало основою позначуваного для абстрактного значення.

ІМ'Я ПРЕЦЕДЕНТНЕ – індивідуальне ім'я, географічна чи історична назва, пов'язані або з широковідомим текстом (прецедентним текстом культури), або з прецедентною ситуацією.

ІНФОРМАЦІЯ ЛІНГВОКУЛЬТУРНА – значення і смисли одиниць мовного і паралінгвального кодів у міжкультурній комунікації, у яких зафіксована інформація щодо специфіки культури, у межах якої ця комунікація відбувається.

КАРТИНА СВІТУ – сукупність знань, думок, уявлень тощо учасників спілкування стосовно реальної або уявної дійсності.

КАРТИНА СВІТУ АКСІОЛОГІЧНА (грец. *axios* – цінний) – складова концептуальної і мовної картин світу, яка моделюється як сукупність

узаємопов'язаних оцінних суджень, що співвідносяться з моральними, юридичними, релігійними кодексами, загальноприйнятими судженнями, типовими фольклорними, літературними сюжетами і т. ін.

КАРТИНА СВІТУ БЕЗПОСЕРЕДНЯ – картина, отримана в результаті прямого пізнання свідомістю навколишньої дійсності.

КАРТИНА СВІТУ КОГНІТИВНА – 1. Ментальний образ дійсності, сформований свідомістю людини або народу загалом; результат як емпіричного відображення дійсності органами чуття, так і свідомого рефлексивного її відтворення у процесі мислення. 2. Сукупність концептосфери і стереотипів свідомості, заданих культурою.

КАРТИНА СВІТУ КОНЦЕПТУАЛЬНА (лат. *conceptus* – думка, уявлення) – уявлення певної національної лінгвокультурної спільноти, людства загалом про елементи, організацію і т. ін. об'єктивної дійсності, відображені в наукових поняттях.

КАРТИНА СВІТУ МОВНА – відбиті в категоріях мови уявлення певної національної лінгвокультурної спільноти про будову, елементи, процеси дійсності; відбиття конкретною мовою всього того, що існує в людині й навколо неї.

КАРТИНА СВІТУ ОПОСЕРЕДКОВАНА – результат фіксації концептосфери вторинними знаковими системами, які матеріалізують існуючу в свідомості безпосередню картину світу. До таких належать мовна й художня (при сприйманні творів мистецтва) картини світу.

КОД (франц. *code* < лат. *codex* – список, постанова, збірник) – система умовних знаків, назв, сигналів тощо для збереження, обробки та передавання інформації. Кодування й категоризація отриманих знань у знаковій формі приводить до збагачення їх соціокультурним досвідом, упорядкування вихідного змісту системою культурних концептів.

КОД КУЛЬТУРНИЙ – система знаків (символів), ознак матеріального й духовного світу, що стали носіями культурних смислів і за допомогою яких здійснюється членування, категоризація і структурування примітивної картини

світу відповідно до стереотипних для певної лінгвокультури ціннісно-смыслових уявлень.

КОМПОНЕНТ НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНИЙ – складова мовної одиниці, яка віддзеркалює окремі особливості етнічної (національної) культури, мовної картини світу.

КОНЦЕПТ (лат. *conceptus* – думка, поняття) – смисли, якими оперує людина у процесах мислення і які віддзеркалюють зміст досвіду та знань, результатів усієї людської діяльності, а також процесів пізнання світу у вигляді певних «квантів» знання.

КОНЦЕПТ ЛІНГВОКУЛЬТУРНИЙ – дискретна змістовна одиниця колективної свідомості національної лінгвокультурної спільноти, що віддзеркалює предмети реального або ідеального світів і зберігається в колективній пам'яті у вербально-позначувальному вигляді.

КОНЦЕПТ НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНИЙ – найзагальніша, максимально абстрагована, але конкретно представлена в мовній свідомості «ідея» «культурного предмета» в сукупності всіх валентних зв'язків із національно-культурною маркованістю.

КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ – процес утворення й формування концептів у свідомості; осмислення нової інформації, що приводить до утворення концепту. Свідомість людини, виокремивши в об'єктивній чи суб'єктивній дійсності певну окрему сферу, осмислює її, виділяючи диференційні ознаки і підводячи її під певний клас явищ.

КСЕНОФОБИЯ – форма національної упередженості, яка означає неприязнь до іноземців загалом; найчастіше зустрічається в тих етнічних групах, де існує конкуренція на ринку праці.

КУЛЬТУРА (лат. *cultura* – обробка і як результат – освіта, розвиток) – сукупність матеріальних і духовних цінностей, створених людською спільнотою, які характеризують певний рівень розвитку суспільства.

КУЛЬТУРА ЕТНІЧНА – світогляд народу, який історично склався і регулярно відтворюється в мові, віруваннях, міфотворчості, традиціях і т. ін.

КУЛЬТУРОЛОГІЯ (лат. *cultura* – догляд, освіта, розвиток і -логія) – гуманітарна сфера знань, у межах якої вивчається світ в аспекті його культурного існування, тобто того, чим він є для носія певної культури.

ЛЕКСИКА БЕЗЕКВІВАЛЕНТНА – слова, у значенні яких немає спільних семантичних компонентів (сем) з лексемами рідної мови іншого учасника між культурної комунікації; не підлягає перекладу.

ЛЕКСИКА ЕКЗОТИЧНА – слова, які позначають реалії, притаманні лише певній національній лінгвокультурній спільноті й відсутні в інших мовах і культурах; в основному безеквівалентна лексика.

ЛЕКСИКА ПИТОМА – слова, що утворились у певній ідіоетнічній мові в період її формування й історичного розвитку; не запозичена.

ЛЕКСИКА ФОНОВА – слова (лексеми), які несуть у собі інформацію національно-культурного характеру, потребують лінгвокультурологічного коментаря, але можуть бути перекладені іншими мовами.

ЛІНГВОКУЛЬТУРА (МОВНА КУЛЬТУРА) – важливий елемент культури як єдиної семіотичної системи; один із типів культури.

ЛІНГВОКУЛЬТУРЕМА – комплексне поняття, яке застосовується в разі аналізу міжрівневих лінгвокультурних особливостей одиниць, категорій певної мови і становить діалектичну єдність мовного й позамовного (концептного або предметного) багаторазово рефлексивного в даній лінгвокультурі змісту.

ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЯ – наукова дисципліна, яка вивчає взаємозв'язок і взаємодію культури і мови у їх функціонуванні й узагальнює цей процес як цілісну структуру одиниць у єдності їх мовного й культурного змісту за допомогою системних методів з орієнтацією на сучасні пріоритети та культурні установки.

ЛІНГВОМЕНТАЛЬНІСТЬ – 1. Вияв у категоріях етнічної (національної) мови національної ментальності. 2. Сприйняття певною національною лінгвокультурною спільнотою світу, який її оточує, крізь категорії рідної мови.

ЛОГОЕПІСТЕМА (гр. *logos* – слово, вислів та *epistemōs* – пізнання) – знання, яке презентує в собі слово своєю внутрішньою формою, індивідуальною історією, зв'язками з культурою.

МЕНТАЛІТЕТ НАРОДНИЙ (лат. *mentalis* – розумовий) – особливості сприйняття й розуміння дійсності певним народом, що має вияв у його характері, діях, комунікативній поведінці та формується під впливом економічних умов, соціально-політичних процесів, природних явищ, контактів з іншими етнічними групами тощо.

МЕНТАЛІТЕТ НАЦІОНАЛЬНИЙ – національний спосіб сприйняття й розуміння дійсності, визначений сукупністю стереотипів нації.

МЕНТАЛЬНІСТЬ – система образів, що є основою людських уявлень про світ і про своє місце в ньому, відповідно до чого визначаються вчинки й поведінка людей; це своєрідне світорозуміння, властиве етнічній спільноті в ту чи ту епоху.

МІФОЛОГЕМА – важливий для міфу персонаж або ситуація, що постає «головним героєм» міфу і може переходити з одного міфу в інший. В основі міфу, як правило, лежить архетип: Землею клянуться, як чимось святим; Сонце – «цар неба», який вдень освітлює і зігріває землю, а вночі ховається за землею, «обходить» її і на ранок з'являється на сході.

МІФОЛОГІЯ – сукупність міфів якого-небудь народу.

МОВА КУЛЬТУРИ – сукупність усіх знакових способів вербальної і невербальної комунікації, які об'єктивують специфіку культури етносу та віддзеркалюють її взаємодію з культурами інших етносів.

МОВА МАТЕРИНСЬКА – мова, яку засвоює дитина з моменту народження, спілкуючись у сім'ї; часто є мовою рідною, та не завжди.

МОВА РІДНА – одне з найважливіших понять етнолінгвістики, соціолінгвістики, міжкультурної комунікації, лінгвокультурології; одна з найважливіших ознак етнічної (національної) приналежності людини; 1) мова нації, мова предків, що пов'язує людину з її етносом, попередніми поколіннями, їхнім духовним світом; 2) перша мова, яку засвоїла дитина з

дитинства в процесах соціалізації (материнська мова); 3) мова, якою людина володіє з максимальною глибиною і повнотою (функціонально перша мова).

МОВА ФОЛЬКЛОРУ – мова усної народної творчості (пісень, казок, легенд, приказок і прислів'їв, замовлянь, заклинань та ін.), що своєю лексикою, фразеологією, граматикою, фонетикою засвідчує існування глибинного коріння національної мови.

НАЛЕЖНІСТЬ ЕТНІЧНА – культурна своєрідність, яка поділяється членами національної лінгвокультурної спільноти й поширюється на різні мовно-культурні феномени – від особливих поведінкових рис, вірувань, міфів і т. ін. до мовних особливостей, що передаються через спілкування від одного покоління до іншого.

НАЦІЯ (лат. *natio* – плем'я, народ) – історичний тип етносу, соціально-економічна цілісність, яка складається і відтворюється на основі спільності території, економічних зв'язків, мови, особливостей культури, психологічного складу й етнічної самосвідомості.

НАЦІОНАЛЬНИЙ ХАРАКТЕР – сукупність рис, які склалися історично у представників тієї чи тієї нації, що визначають звичну манеру їх поведінки, типовий спосіб дій, які виявляються у побутовій сфері, навколишньому світі, праці, ставленні до своєї та інших спільностей.

НОСІЙ МОВИ – представник певної соціокультурної та мовної спільноти, який володіє нормами мови, активно використовує певну ідіоетнічну мову в побутових, соціокультурних, професійних і т. ін. сферах спілкування.

НОСІЙ НАЦІОНАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ – особа, належна до певної національної лінгвокультурної спільноти, свідомість якої сформувалася під впливом певної національної (етнічної) культури, тобто перцептивних, концептуальних і процедурних національних стереотипів.

ОБРАЗ ЕТНОМОВНИЙ – результат вербалізації зорового сприймання предметного світу та його відображення у психіці людини, опосередкованого предметними значеннями й відповідними когнітивними схемами, що піддається при цьому свідомій рефлексії: Земля сходиться з небом на кінці світу; там баби,

перучи, кладуть прачі на небо; Місяць – золота діжа, молодший брат сонця.

ОБРЯД ТРАДИЦІЙНИЙ СІМЕЙНИЙ – родинне дійство, пов'язане з сімейним укладом у родинно-побутовій сфері і циклами життєдіяльності людини: народженням (пологові звичаї, хрестини), одруження (весільний обряд і шлюб), смертю (поховальний обряд і поминки). Наприклад: Та хустка, якою мама вводить молодих до хати і виводить із хати у весілля, мусить бути білою, а не чорною, – щоб не було чорним життя молодих.

ПАМ'ЯТЬ КУЛЬТУРНА – особлива символічно формалізована і ритуалізована норма фіксації, актуалізації та передачі культурних смислів, яка зберігається традицією, утілюється в знаки різної природи.

ПАРЕМІОЛОГІЯ (грец. *paremia* – прислів'я, приказка і *logos* – слово, вчення) – розділ мовознавства, що вивчає паремії, або народні вислови, виражені реченням, а також короткими ланцюжками речень, якими передаються елементарна сценка чи найпростіший діалог.

ПАРЕМІЯ (грец. *paremia* – прислів'я, приказка) – 1. Одиниця пареміології, що вирізняється афористичністю, усталеністю, відтворюваністю, переосмисленим чи буквальним узагальненим значенням, здебільшого повчальним змістом, мовний знак, який передає специфічну інформацію про традиційні цінності та погляди, ґрунтовані на досвіді народу, позначає типову життєву ситуацію. 2. Уривок з книги Старого Заповіту, що містить пророцтво, повчання і читається в православній церкві під час відправи.

ПОВІР'Я (< вірити) – вислів, пов'язаний з переказом, легендою; в основі повір'їв лежать своєрідні народні уявлення про зв'язки між явищами навколишнього світу і долею людини: Затемнення сонця відбувається від того, що його хтять крилатії вовкулаки з їсти; Коли гримить грім – то це Бог возом їде; Як хто підпалить хату, то треба подивитися крізь шлюбну обручку, то буде видно того, хто запалив.

ПОНЯТТЯ ЛІНГВОКУЛЬТУРНЕ – поняття, сформоване під впливом чинників рідної культури, яке виявляється в значеннях одиниць і категорій рідної мови.

ПОРІВНЯННЯ НАРОДНЕ – сталий вислів, який виражає незавершену думку і містить зіставлення одних предметів, явищ або дій з іншими на основі подібності чи спорідненості: Налетів як шуляк; Чепурненька, як мазничка; Шануємо, як Бога.

ПОТЕНЦІАЛ МОВИ ЕТНОСЕМАНТИЧНИЙ (лат. *potentia* – сила, міць) – здатність конкретної ідіоетнічної мови формувати, накопичувати, зберігати і передавати в комунікації усі можливі комунікативні смисли, опрацьовані віками представниками конкретної національної лінгвокультурної спільноти.

ПРИСЛІВ'Я – стійкий народний вислів, який у стислій, влучній формі передає життєвий досвід, узагальнену думку, емоційну оцінку якогось явища.

ПСИХОЛОГІЯ НАЦІОНАЛЬНА (грец. *psyche* душа і *logos* – слово, учення) – традиційні особливості психічної діяльності представників певного народу, які передаються від покоління до покоління.

СВІДОМІСТЬ МОВНА – частина свідомості, що забезпечує механізми мовної (мовленнєвої) діяльності: породження і сприймання мовлення, зберігання мови у свідомості; сукупність смислів, які мають мовну прив'язку. Містить інформацію, яка належить загальній свідомості людини як представника етносу.

СВІДОМІСТЬ НАЦІОНАЛЬНА – це відносно стійка, усвідомлена, система уявлень індивіда про себе як про представника певної нації, що сприймається ним як унікальна, неповторна.

СВІТОСПРИЙНЯТТЯ ЕТНІЧНЕ – сприйняття світу та його інтерпретація, зумовлені етнокультурними чинниками (віруваннями, міфами, традиціями) і відбиті в мовній картині світу певного етносу.

СЕМАНТИКА НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНА – значення мовних одиниць (або їх складові), які відображають національну і культурну специфіку життя, світобачення певного етносу, національної лінгвокультурної спільноти.

СИМВОЛ (грец. *symbolon* – знак, прикмета) – 1) предмет, дія тощо, які є умовним позначенням якогось образу, поняття, ідеї;

2) художній образ, якій утілює якусь ідею.

СИМВОЛНАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНИЙ (грец. *symbolon* – умовний знак) – одиниця, яка має усталені, зумовлені етнічною культурою асоціативні зв'язки з поняттям про певний «культурний предмет».

СИТУАЦІЯ ПРЕЦЕДЕНТНА – певна еталонна ситуація, пов'язана з набором конкретних конотацій, диференційні ознаки якої входять у когнітивну базу носіїв певної культури.

СОЦІАЛІЗАЦІЯ (лат. *socium* – спільне та -ізація) – процес передачі й засвоєння людиною накопичених суспільством знань, умінь і навичок, моральних норм, життєвих цінностей, способів і прийомів спілкування тощо.

СПЕЦИФІКА НАЦІОНАЛЬНА – національно особливі, характерологічні риси етносу (нації, народності), які склалися в результаті самобутнього етнічного розвитку, творчості, мови, комунікації, культури.

СПІЛЬНОТА НАЦІОНАЛЬНА ЛІНГВОКУЛЬТУРНА – група людей, об'єднана спільністю історії, культури, а також наявністю однієї спільної ідіоетнічної мови.

СТЕРЕОТИП ЕТНІЧНИЙ – відносно стійкі уявлення про моральні, розумові й фізичні якості, що характерні для представників різних етнічних спільнот.

СТЕРЕОТИП НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНИЙ – суб'єктивне поняття поточного мислення і мовлення, яке є невід'ємною складовою мовної картини світу певного етносу і засвоєння в процесі соціалізації особистості, оволодіння нею етнічною мовою та культурою.

СТЕРЕОТИП СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ – спрощені уявлення (про людей, їх поведінку, риси характеру, зовнішності; події, факти, відношення між ними), виражені мовними знаками; культурно- когнітивна категорія, що передусє виникненню образів.

ТАБУ КОМУНІКАТИВНІ (полінез. *tabu* – заборона) – комунікативні традиції уникати певних мовних виразів або зачіпати певні теми спілкування в певних комунікативних ситуаціях.

ТАБУНАРОДНІ – переважно категоричні заборони, поради, пов’язані з народними уявленнями про фізичну природу людини та сповнені турботи про збереження її здоров’я. Здебільшого за будовою двочленні: власне заборона (Не можна...; Не роби... ; Не дивись...) і пояснення цієї заборони – чому не слід так чинити (... бо голова болітиме; ... бо мати умре; ... бо хворітимеш).

ТЕКСТ КУЛЬТУРИ ПРЕЦЕДЕНТНИЙ – тип тексту, добре знайомий будь-якому середньому члену національної лінгвокультурної спільноти і звернення до якого багаторазово поновлюється у процесах комунікації завдяки пов’язаним з цим текстом прецедентним висловленням або прецедентним іменам.

ТОПОНІМ – географічна назва.

ТОПОНІМІЯ – сукупність топонімів певної території.

ТОТЕМ– у первісних релігіях – культові об’єкти (тварина, рідше – рослина, явище природи), що вважалися родоначальником і охоронцем роду або племені.

ТОТЕМІЗМ– релігія, що ґрунтується на культі тварин чи рослин, які вважаються предками клану, і на вірі в кровні родинні зв’язки між усіма членами клану та з будь-якою твариною або рослиною. Відгомонам тотемізму є тваринна символіка в українській обрядовості (новорічні обходи з «козою», весняні «жайворонки», «голуби» тощо).

ТРАДИЦІЇ – досвід, звичаї, погляди, смаки, цінності, інтереси, переконання, моральні норми, які склалися історично та передаються з покоління в покоління; звична, прийнятна норма, манера поведінки, усталені погляди, прагнення, страждання тощо.

ТРАДИЦІЯ ЕТНІЧНА – стандартизовані для певного етносу форми комунікативної поведінки, застосовувані в усіх сферах суспільного життя.

ТРАДИЦІЯ КУЛЬТУРНА – інтегральне явище, що віддзеркалює соціально-стереотипізований груповий досвід, що акумулюється і відтворюється в суспільстві.

ТРАДИЦІЯ НАЦІОНАЛЬНА – стійкі явища тих сфер життєдіяльності

етносу, які залежать від суспільної свідомості й¹⁹¹ виявляються в національній культурі, побуті, мові, художній творчості, психології поведінки, спілкуванні.

ТРАНСМІСІЯ КУЛЬТУРНА – процес, за допомогою якого етнічна група «передає себе у спадок» новим членам, дітям через основні механізми навчіння.

УКРАЇНОЗНАВСТВО – наука, яка формує образ України в її історичному, культурологічному, геополітичному, етнологічному становленні як самостійної держави.

ФЕНОМЕН КУЛЬТУРНИЙ (грец. *phainomen* – те, що з'являється) – загальне поняття, яке стосується вияву всіх типів культурної специфіки життя певного етносу.

ФЕНОМЕН НАЦІОНАЛЬНО-ПРЕЦЕДЕНТНИЙ – прецедентний феномен, відомий будь-якому середньому представнику певної національної лінгвокультурної спільноти, який входить у національну когнітивну базу і віддзеркалюється в семантиці одиниць мови.

ФЕНОМЕН ПРЕЦЕДЕНТНИЙ КУЛЬТУРИ – тип ментефакту, добре відомий усім представникам національної лінгвокультурної спільноти, актуальний у когнітивному і пізнавальному планах, звернення до якого постійно поновлюється в мовленні представників цієї спільноти.

ФОЛЬКЛОР (англ. *folk-lore*, букв. народна мудрість) – 1. Усна народна творчість, яка засобами мови зберегла знання про життя і природу, давні культури і вірування, а також відбиток світу думок, уявлень, почуттів і переживань, народнопоетичної фантазії. 2. Словесність, створена народом.

ФОРМУЛА (лат. *formula* – образ, вид) – сталий, поширений у межах певної території чи соціального кола короткий, здебільшого побутовий, вислів, що функціонує у вигляді різних примовок (вітання, віншування, заклинання, прощання).

ФРАЗЕОЛОГІЗМ (грец. *phrasis* – вираз, зворот) – лексично неподільне, стійке, цілісне за значенням сполучення слів, що відтворюється в мовленні й комунікації як модусах існування мови.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Балущок В. Українська етнічна спільнота: етногенез, історія, етнімія. Біла Церква : Вид. О.В. Пшонківський, 2008. 304 с.
2. Баран В. Д. Походження українського народу. Київ : Генеза, 2002. 194 с.
3. Бацевич Ф. С. Духовна синергетика рідної мови : лінгвофілософські нариси : монографія. Київ : ВЦ «Академія», 2009. 192 с.
4. Бучко Д. Г. Кілька зауваг про принципи номінації в ойконімії України. *Ономастика та етимологія*. Київ, 1997. С. 13–23.
5. Голубовська І. О. Етнічні особливості мовних картин світ. Київ : Логос, 2004. 284 с.
6. Єрмоленко С. Я. Мовно-естетичні знаки української культури. Київ : Інститут української мови НАН України, 2009. 352 с.
7. Жайворонок В. В. Українська етнолінгвістика. Київ : Довіра, 2007. 264 с.
8. Жайворонок В. В. Знаки української етнокультури : словник-довідник. Київ : Довіра, 2006. 703 с.
9. Залізняк Л.Л. Походження українського народу. Київ : Бібліотека українця, 1996. 80 с.
10. Кісь Р. Мова, думка і культура реальність (від Олександра Потебні до гіпотези мовного релятивізму). Львів : Літопис, 2002. 304 с.
11. Кононенко В. І. Символи української мови. Івано-Франківськ : Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника, 1999. 270 с.
12. Лучик В. В. Вступ до слов'янської філології : підручник. Київ : Академія, 2013. 344 с.
13. Пінчук О. Нариси з етно- та соціолінгвістики. Київ : Просвіта, 2005. 152 с.
14. Русанівський В. М. Структура лексичної і граматичної категорії семантики. Київ : Наукова думка, 1988. 210 с.

15. Півторак Г. Українці: звідки ми і наша мова: дослідження, факти, документи. Київ : ПАТ «Віпол», 2014. 280 с.
16. Півторак Г. Формування і діалектна диференціація давньоруської мови : історико-фонетичний нарис. Київ : Наукова думка, 1988. 280 с.
17. Ткаченко О. Мова і національна ментальність (спроба сучасного синтезу). Київ : Грамота, 2006. 240 с.

Додаткова:

1. Войтович В. Міфи та легенди давньої України. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2007. 392 с.
2. Войтович В. М. Українська міфологія. Київ : Либідь, 2005. 664 с.
3. Глушко М. Походження «полазника» як звичаю календарної обрядовості українців (нова концепція). *Народна творчість та етнографія*. 2004. № 3. С. 83–87.
4. Єрмоленко С. Я. Нариси з української словесності. Київ : Довіра, 1999. 416 с.
5. Жайворонок В. В. Лексична підсистема мови і значення мовних одиниць. *Мовознавство*. 1999. № 6. С. 32–46.
6. Жайворонок В. В. Мовні знаки української етнокультури в антропоцентричному висвітленні. *Мовознавство*. 2012. № 2. С. 58–64.
7. Жайворонок В. В. Символіка народного та авторського (крилатого) слова. *Мовознавство*. 2005. № 3–4. С. 138–147.
8. Жайворонок В. В. Слово в етнологічному контексті. *Мовознавство*. 1996. № 1. С. 7–14.
9. Кононенко В. І. Мова і народна культура. *Мовознавство*. 2001. № 3. С. 62–69.
10. Кононенко В. І. Словесні символи у семантичній структурі фраземи. *Мовознавство*. 1991. № 6. С. 30–36.
11. Лучик В. В. Етимологічний словник топонімів України. Київ : «Академія», 2014. 544 с.

12. Мокієнко В. М. Історико-етнологічний аналіз фразеології та етнологія лексики. *Мовознавство*. 1990. № 5. С. 3–11.
13. Потебня О. О. Актуальні питання мови та культури : зб. наук. пр. / редкол. : Б. М. Ажнюк, В. М. Брицин та ін. Київ : Вид. дім Дмитра Бураго, 2004. 368 с.
14. Сегеда С. Антропологічний склад українського народу : етногенетичний аспект. Київ : Видавництво імені Олени Теліги, 2001. 136 с.
15. Стрижак О. Етнімія Геродотової Скіфії. Київ : Наукова думка, 1988. 222 с.
16. Хобзей Н. Гуцульська міфологія. *Етнолінгвістичний словник*. Львів : Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. 2002. 215 с.

Навчально-методичне видання
(українською мовою)

Ільченко Ірина Іванівна

ЕТНОЛІНГВІСТИКА

Методичні рекомендації до практичних занять
та самостійної роботи
для здобувачів ступеня вищої освіти магістра спеціальності Філологія
освітньої програми Українська мова та література

Рецензент *С. В. Сабліна*
Відповідальний за випуск *Р. О. Христіанінова*
Коректор *І. І. Ільченко*